

SOK
INFO

Nr. 191

Mei 2020

Studiegroep Onderaardse Kalksteengroeven - Natuurhistorisch Genootschap in Limburg

SOK en Stichting ir. D.C. van Schaik

Het SOK-Bestuur:

Susanne Hanssen	Voorzitter	06 518 37 304	<i>susanne.hanssen@sok.nl</i>
Rob Visser	Secretaris		<i>secretariaat@sok.nl</i>
Kevin Amendt	Alg. bestuurslid		<i>kevin.amendt@sok.nl</i>
John Hageman	Alg. bestuurslid		<i>johnhageman45@gmail.com</i>
Johan Janssen	Alg. bestuurslid		<i>johanjanssen59@hotmail.com</i>
Patrick Semmeling	Alg. bestuurslid		<i>patrick.semmeling@ziggo.nl</i>

SOK-ledenadministratie:

Ger Beckers, Via Regia 158C, 6217 JZ Maastricht, Tel.: 0651058333 *pghbeckers@ziggo.nl*

SOK-adres Secretariaat:

Aalkeborg 50 6228 BT Maastricht *secretariaat@sok.nl*

Bestuur Stichting ir. D.C. van Schaik:

Joep Orbons	Voorzitter	043 - 3618793	<i>j.orbons@archeopro.nl</i>
Bram Borsboom	Penningmeester	043 - 367 05 17	<i>bramborsboom@home.nl</i>
Stefan Jerzykowski	Technische dienst		<i>s.j.a.jerzykowski@hotmail.com</i>
René Haemers	Secretaris		<i>rhaemers@gmail.com</i>
<i>www.vanschaikstichting.nl</i>			<i>info@vanschaikstichting.nl</i>

Redactie SOK-Mededelingen:

Ton Breuls, Bovenstraat 28, B 3770 Kanne/Riemst, Tel.: +32 12 454 059 *tbreuls@telenet.be*

Redactie SOK-Info:

John Hageman, Op de Bannet 47, 6223 GD Itteren, Tel.: 043 - 364 54 19 *johnhageman45@gmail.com*
Frans Willems, Driekruisenstraat 104 b5, 3700 Tongeren Tel.: +32470290709 *willemsfrans1@gmail.com*

De SOK op Internet:

www.sok.nl / facebook.com/SOKNHGL Webmaster: Patrick Semmeling *webmaster@sok.nl*

SOK-avond:

SOK-Avonden worden iedere 2^e vrijdag in de maanden januari, maart, mei, juli, september en november gehouden in het Natuurhistorisch Museum Maastricht. Aanvang 19.30 uur.

Groeven SOK en Stichting ir. D.C. van Schaik:

De SOK en Stichting ir. D.C. van Schaik hebben diverse groeven in beheer of een collectieve vergunning voor een groeve. Informatie in verband met het bezoeken van deze groeven is te vinden op de laatste pagina van deze SOK-Info.

SOK-Denktank

De Denktank heeft een ondersteunende/adviserende rol (zonder beslissingsrecht en verantwoordelijkheid) en is samengesteld uit SOK-leden die initiatief hebben getoond en zijn goedgekeurd door het bestuur.

Voorpagina: Oude Coolen (Valmeer)

Foto: Frans Willems

Beste leden,

*Namens het bestuur,
Susanne Hanssen (voorzitter)*

In deze vreemde tijd, waarin een rondwarend coronavirus intussen ons dagelijks leven overhoophaalt, hopen we als bestuur op de eerste plaats dat iedereen gezond en wel is.

Op de tweede plaats vragen we ons voortdurend af wanneer er weer een SOK-avond en SOK-activiteiten plaats kunnen vinden en hoe dat er dan uit moet gaan zien.

Behalve twee SOK-avonden hebben we ondertussen o.a. ook een editie van de “Underground Academy” gemist, de openstelling van de Bemelerboschgroeve, georganiseerd door SOK-lid Johan de Jong (inclusief SOK-stand, mergelbewerken en demonstratie vuursteenbewerking) en andere gelegenheden waarop de SOK-stand present zou zijn.

Onze samenleving begint wel weer langzaam op te starten.

Zolang het aantal besmettingen vóór die tijd niet oploopt, zal per 1 juni het museum weer opengaan en per 1 juli mogen er weer samenkomsten georganiseerd worden met maximaal 100 deelnemers, zolang die deelnemers 1,5 meter afstand houden van elkaar.

Kunnen we dan een SOK-avond organiseren?

Dat gaat niet lukken in ons museumzaaltje. We hebben berekend dat er dan zo’n 10 leden kunnen komen. Op onze laatste SOK-avond waren er zo’n 75.

De toekomst is vooralsnog één groot vraagteken.

Gaat die 1,5 meter afstand écht het “nieuwe normaal” worden? Moeten we op zoek naar een grotere ruimte waarin we allemaal, zonder handen schudden, op 1,5 meter afstand van elkaar kunnen gaan zitten? Hoe kunnen we na de lezing, onder het genot van een pilsje, ons samen over een of andere groevenkaart of foto buigen om elkaars expertise uit te wisselen? Ik hoop dat we ooit toch weer naar ons oude normaal terug kunnen.

Maar wat doen we ondertussen?

Binnen het bestuur merk ik dat vooral “de jongere generatie” staat te popelen om weer iets te gaan organiseren. Als het dan geen SOK-avond kan zijn, dan misschien een lezing streamen, of iets via YouTube of Facebook? De “oudere jongeren” binnen het bestuur vinden een SOK-avond, hoe dan ook, nog nét iets te vroeg.

We blijven onze mogelijkheden bekijken en houden jullie op de hoogte van de ontwikkelingen.

De boodschap is in ieder geval: de SOK gaat door, in welke vorm dan ook.

Ondertussen hoop ik dat iedereen gezond en ongeschonden door dit vreemde tijdperk heen komt.

Bedankt aan iedereen die een bijdrage heeft geleverd aan deze editie van de SOK-Info.

We wilden graag dat er toch een Info uitkomt, het normale leven gaat door.

Alleen is deze editie toch verlaat. Deze keer ligt dat geheel aan mij.

Op de een of andere manier kon ik deze keer geen woorden vinden voor mijn inleiding en daar heeft de redactie lang op moeten wachten.

Corona-moeheid? Alles komt goed!

Een groeve ontdekt... of juist verdwenen?

Patrick Semmelink

In ‘De Limburger’ van 18 april 2020 werd groots uitgepakt met twee pagina’s over de groeven in Valkenburg. Zo zou de gemeente er de groeven opnieuw in kaart willen brengen en.. bij werkzaamheden aan het ‘Villa Via Nova’ terrein zou er een nieuwe groeve zijn ontdekt! Deze zou zelfs onder de spoorlijn doorlopen en tevens gebruikt zijn voor de kweek van champignons, aldus wethouder Carlo Vankan. Een fantastische ontdekking dus, want hoe vaak wordt er nog een nieuwe groeve ontdekt? In de laatste twintig jaar zijn dat slechts: ‘De vergeten schacht’ van de Roosburg (1999), Ternaaien-Achter (1999) en Ternaaien-Midden (2009). Kortom: het begon te bruisen onder berglopers.

Echter was daar ook meteen twijfel: want lag er vlak bij dat terrein al niet een groeve, namelijk de Michielkesberg / het Michielsbergske?

Deze werd herontdekt in 2001, zoals men kan lezen in SOK-Mededelingen 37. Uit de kartering van Jac Diederik bleek dat deze groeve niet onder het spoor doorliep en de Michielkesberg stond ook reeds ingetekend op het bestemmingsplan van 2010. Dus.. was er dan toch een nieuwe groeve gevonden? Inmiddels barstend van nieuwsgierigheid ging SOK-lid Rob Habets daarom meteen een kijkje nemen met Carlo Sijben, om er achter te komen dat er op het terrein... niets te zien was! Wel werd er informatie ingewonnen van de huidige bewoners van het huis aan de Hekerbeekweg waaronder de Michielkesberg ligt, of beter gezegd: lag...

Want het blijkt dat deze groeve helaas 10 jaar geleden is opgevuld door Fer Rouwet, op verzoek van de vorige bewoners, uit angst voor verzakkingen.

Er resteerde nu nog maar één optie: een mailtje sturen naar Wiel Felder, gemeentelijk beleidsmedewerker Cultureel Erfgoed en Bouwen & Wonen.

Daaruit volgde de anticlimax: er was helaas geen nieuwe groeve ontdekt.

Bij de saneringswerkzaamheden van het bouwterrein in 2019, uitgevoerd door Janssen Grondverzet, werd 3.500 m3 verontreinigde grond afgevoerd.

Hierbij is toen ook de Michielkesberg aangegraven. De wethouder of reporter heeft dus waarschijnlijk een vergissing gemaakt. Echter ook het andere deel van het krantenartikel klopt niet, want het ‘in kaart brengen’ (nl. het onbekend gebruik van groeven) is allang gebeurd. De kop naast het krantenartikel is daarom nogal ironisch: *'Indianenverhalen zorgen voor onrust'!*

Al met al heeft de Michielkesberg slechts een kleine 120 jaar bestaan, van ca. 1890 tot ca. 2010. Het is echter niet de enige groeve die in de 21e eeuw is verdwenen: het blijkt dat helaas ook de oude groeve Sint Joseph is opgevuld. Dit om er een terrein t.b.v. een varkensfokkerij te maken...

Het valt op dat beide groeven op privéterrein liggen: waar de grotere groeven inmiddels een redelijke bescherming genieten, is er blijkbaar nog heel wat winst te boeken bij particuliere eigenaren. Als er iemand goede ideeën heeft hoe we dit kunnen realiseren: laat het weten aan het bestuur.

Een van de doelstellingen van de SOK is immers inzet voor het behoud van kalksteengroeven.

Uitrit van het bouwterrein naar de Hekerbeekweg, direct onder dit weggetje lag de Michielkesberg. Links de tuin met de voormalige ingang.

Foto: 'De Limburger', 26-3-2019

Roothergroeve

telleider John Hageman

vleermuistelling 27.12.2019

10.00 – 12.45u

3 groepen 14 personen

groep 1: hoofdgang + links vooraan van de hoofdweg (Jan Vollersgang)

Willem Vergoossen, Joris Verhees, Jo Houben, John Hageman

groep 2: boven, links van de hoofdweg(Jan Vollersgang)

Jos Cobben, Martijn Coenen, Jan van de Ven, Aafke Eggels

groep 3: rechts van de hoofdweg (Jan Vollersgang)

Ger Beckers, Jan Beekman, Hendrik Erckenbosch, Martha van de Ven,

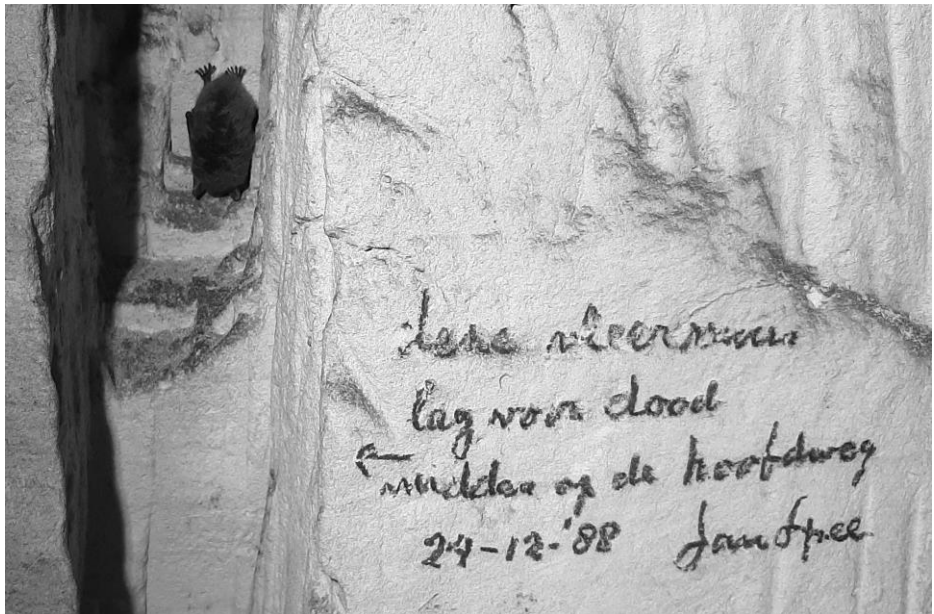
Rob en Wilma van de Laak

		gr 1	gr 2	gr 3	totaal
Vale vleermuis	<i>Myotis myotis</i>				
Gewone grootoorvleermuis	<i>Plecotus auritus</i>	2	2	1	5
Watervleermuis	<i>Myotis daubentonii</i>	32	22	11	65
Baardvleermuis	<i>Myotis mystacinus/brandtii</i>	45	18	9	72
Ingekorven vleermuis	<i>Myotis emarginatus</i>	45	15	10	70
Franjestaart vleermuis	<i>Myotis nattereri</i>	13	7	2	22
Meervleermuis	<i>Myotis dasycneme</i>	11	7	6	24
indeterminabel		1			1
		149	71	39	259

groep 3, eerder klaar, heeft de nummers 114 t/m 149 van groep 1 geteld

Insecten

		19.12	27.12
Diphyus quadripunctorius	Grottensluipwesp	116	123
Triphosa dubitata	Grote boomspanner	1	
Alucita hexadactyla	Zespennig waaiermotje	3	2
Hypena rostralis	Hopsnuituil	1	
Scoliopteryx libatrix	Roesje	13	13

Kon het niet nalaten eind 2019 deze foto in Ternaaien-Beneden te maken.

Want, schijnbaar was het vleermuisje toch weer opgekrabbeld, zodat ik het liefelijk in winterslaap kon aantreffen.

Tsja, vleermuizen kunnen een gezegende leeftijd bereiken, dat is bekend, maar of ze na 31 jaar in diepe, dus niet eeuwige rust, nog aangetroffen kunnen worden?

Laat het waar zijn!

John Hageman

Foto: Frans Willems

Roothergroeve

IN DE HERHALING

Jacques Konings

Over een opschrift dat fervent SOK- onderzoeker John Caris al zo'n dikke 20 jaar geleden beschreef, om precies te zijn in de SOK- Info 86, november 1999.

Toen ik dit opschrift (per toeval in een ander onderzoek) ontdekte, besloot ik er een artikel aan te wijden.

Na een tijdje stakte mijn onderzoek naar de echtheid van het opschrift, totdat ik de tip kreeg van mijn bergmaat Rob Heckers over een bestaand artikel van dit opschrift.

Mijn eigen verhaal was toen al voor een groot gedeelte klaar, maar nog niet af.

Na contact met John Caris en zijn instemming, besloot ik toch voor deze herhaling van een

artikel. Zeker niet om het te verbeteren, maar er is iets meer achtergrond informatie toegevoegd. Vandaar de titel “in de herhaling”.

Onderstaand mijn versie:

Hoog bezoek aan de Sint Pietersberg in 1659.

Al enige tijd zijn mijn goede vriend en bergmaat Rob Heckers en ikzelf in de Sint Pietersberg

bezig met een onderzoek naar de zogenaamde “telramen”. Wij willen eindelijk, middels een gedegen inventarisatie, eens boven water proberen te krijgen waar die vermaledijde streepjes (rechts boven op de foto) nu voor staan.

Honderden staan er op de wanden in heel veel varianten, maar niemand weet of begrijpt tot nu toe waar ze over gaan.

Inventariseren, fotograferen en op een kaart zetten biedt misschien ruimte voor nieuwe ideeën over de betekenis ervan.

Een heidens en tijdrovend karwei. De Sint-Pietersberg is immers groot en telt veel kolommen

(op onze werkkaart zo'n 532) met dus duizenden meters wanden.

Gewoon beginnen en kijken wat het oplevert!

Bijkomend genoeg: Lekker in alle rust veel wanden afschrijven en vaak hele leuke en interessante opschriften en inkrassingen ontdekken.

Bijvangst kun je het noemen: zoeken naar het een en het vinden van iets geheel anders, dat maakt dit onderzoek leuk om te doen.

Op de onderstaande afbeelding is het goed te zien, rechtsboven een prachtig telraam en daar linksonder in rood krijt het opschrift: vier letters in monogramvorm.

Er zijn van die momenten dat je het gewoon ziet: op een volgeschreven wand, klein en bijna onopvallend: “Post”.

Dit opschrift in het gangenstelsel Zonneberg staat op ongeveer 4 meter hoogte en de tekst, een monogram, is ongeveer 10 centimeter hoog.

De afbeelding doet anders vermoeden, maar dat komt omdat erop gefocust is bij het maken van de afbeelding.

Hier zijn, in de ruim 350 jaar dat het er staat, gegarandeerd vele honderden, zo niet duizenden mensen langs gelopen zonder het te zien!

Het jaartal dat er bij geschreven is deed het kwartje vallen: 1659, onze Nederlandse Gouden Eeuw!

De (bijna) te lezen datum deed mijn vermoeden naar de maker versterken.

Bij het jaartal staat een 6 met een horizontale streep eronder en nog een cijfer dat helaas onleesbaar is omdat er doorheen geschreven is.

Terug naar dat opschrift, zoals eerder al genoemd, de naam Post in monogram-vorm geschreven met rood krijt en het jaartal 1659, plus een maand of dag aanduiding waarvan alleen het cijfer 6 goed leesbaar is.

Het cijfer 6 kan dus de dag of maand zijn.

Toch rees bij mij direct het vermoeden dat dit wel eens Pieter Janszoon Post zou kunnen zijn.

Pieter Janszoon Post geboren en gedoopt in Haarlem 1 mei 1608 en gestorven in Den Haag 2 mei 1669.

Post was de zoon van een Leidse glazenmaker en begon zijn loopbaan als kunstschilder.

Na een aantal jaren in het buitenland (Rome) werkzaam te zijn geweest als schilder, kwam hij in dienst bij de bouwmeester Jacob van Campen en assisteerde deze o.a bij het verwezenlijken van het Mauritshuis in Den Haag, in opdracht van Johan Maurits van Nassau-Siegen, alsook het Huygenshuis van Constantijn Huygens en de St.Sebastiaandoelen ook te de Haag.

In 1645 werd hij benoemd tot hofarchitect van stadhouder Frederik Hendrik en Amalia van Solms.

Al zijn ontwerpen en gebouwen zijn geroemde voorbeelden van de Nederlandse classicistische bouwkunst uit de Gouden Eeuw.

Portret van Pieter Post

Zijn grootste prestatie is voor ons (chauvinistische) Maastrichtenaren toch wel het wonderschone stadhuis van Maastricht, gebouwd tussen 1659 en 1664.

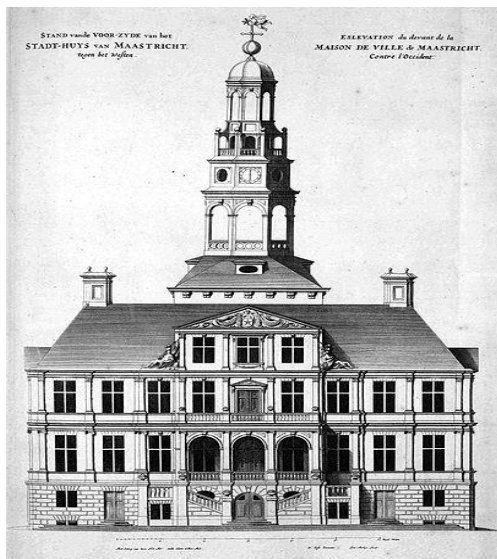
Waarom nu het vermoeden dat ons opschrift ook werkelijk dat van de beroemde Pieter Post is?

Welnu, de manier waarop de naam geschreven is: niet alleen maar een naam, maar ook op een kunstzinnige manier middels een soort van monogram, iets wat in die tijd vooral in adellijke kringen een goed gebruik was.

Pieter Post was immers buiten bouwmeester ook bekend als kunstschilder en tekenaar. Diverse Nederlandse musea, waaronder het Frans Hals museum in Haarlem, bezitten schilderijen van Post.

Verder het jaartal 1659:

Het is bekend dat Post in die tijd (medio mei-juni) in Maastricht verbleef. In mei 1659 was Post in de stad in verband met het beslissende advies over het te bouwen nieuwe stadhuis. Op 3 juni van dat jaar worden bestek en kaarten door de gemeente goedgekeurd en tegelijk werden de fundamente van het nieuwe stadhuis onder toezicht van Post aangelegd.

Ontwerptekening van het nieuw te bouwen stadhuis van Maastricht

Pieter Post verbleef 14 dagen in Maastricht en het is dus goed mogelijk dat hij de (toen ook al beroemde) “grotten” met een bezoek vereerd heeft.

Beroepsmatig als bouwmeester is dat natuurlijk ook niet zo'n vreemde gedachte: het binnenste van de Sint Pietersberg is immers een steengroeve en het gebruik van mergel voor o.a. funderingen werd in die tijd veelvuldig toegepast.

Overigens werd Post goed beloond voor zijn 14-daags verblijf in Maastricht: hij ontving hiervoor 50 rijksdaalders.

Het cijfer 6 bij het jaartal 1659 kan de maand juni of zelfs de zesde dag van juni zijn. Nadere bestudering van het opschrift kan hier mogelijk uitsluitsel geven.

Ik ben dus gelijk ijverig gaan onderzoeken of mijn vermoeden ook werkelijk waar kan zijn.

Van het Regionaal Historisch Centrum Limburg tot het Frans Hals museum in Haarlem, overal kreeg ik plukjes informatie over Pieter Post.

Een erbetoon aan Pieter Post in het stadhuis

Toen ik min of meer op een dood spoor was beland, kreeg ik de tip van bergmaat Rob om het eens bij collega-bergloper en onderzoeker John Caris te proberen. Dan blijkt dat John het opschrift al eens in een SOK- Info beschreven heeft! De ontdekking van dit fraaie opschrift gaat dus aan mijn neus voorbij! Maar ook collega Caris kon de echtheid van dit opschrift niet helemaal bewijzen, al zal het percentage authenticiteit op zijn minst 99% zijn!

Verder zoeken en lezen dan maar, iemand zal toch wel ooit een monogram van deze beroemde Nederlandse architect en kunstenaar tegen zijn gekomen.

De bevestiging komt uiteindelijk van professor-doctor Koen Ottenheym, een hoogleraar aan de universiteit van Utrecht en auteur en co-auteur van vele boeken over de bouwkunst in Nederland tijdens de Gouden Eeuw.

Deze professor deelt mij mede dat hij een dergelijk monogram bij een van zijn talloze onderzoeken al eens tegen is gekomen.

Het stadhuis van Maastricht nu, ten voeten uit

En voila: ons vermoeden over de echtheid van dit mooie opschrift is dan toch voor 99,9% bewezen verklaard!

Bronnen:

S.E. Minis, A.R.E. De Heer: Een seer magnifick stadhuys

Wikipedia: diverse artikelen aangaande Pieter Post

John Caris: bezoekers opgespoord SOK-Info 86

Met dank aan:

Rob Heckers voor de foto van het opschrift

Professor-doctor Koen Ottenheim.

Stadhuis Maastricht.

Foto: Frans Willems

Grootberg

En als het dan geen groeve is.....

Johan de Jong

Hoewel niet altijd intensief onderzocht of beschreven zijn de meeste mergel- en vuursteengroeven in onze regio¹ ons wel bekend. Her en der in het mergelland zijn er waarschijnlijk ook nog een aantal niet ontdekte en beschreven 'ruimtes'. Ruimtes waar het onwaarschijnlijk is dat er zand, (natuur))steen, koolwaterstoffen, mineralen of iets anders gewonnen is en dus eigenlijk geen groeves² genoemd mogen worden. Om welke reden die ruimten dan wel uitgehouwen zijn is niet altijd even duidelijk.

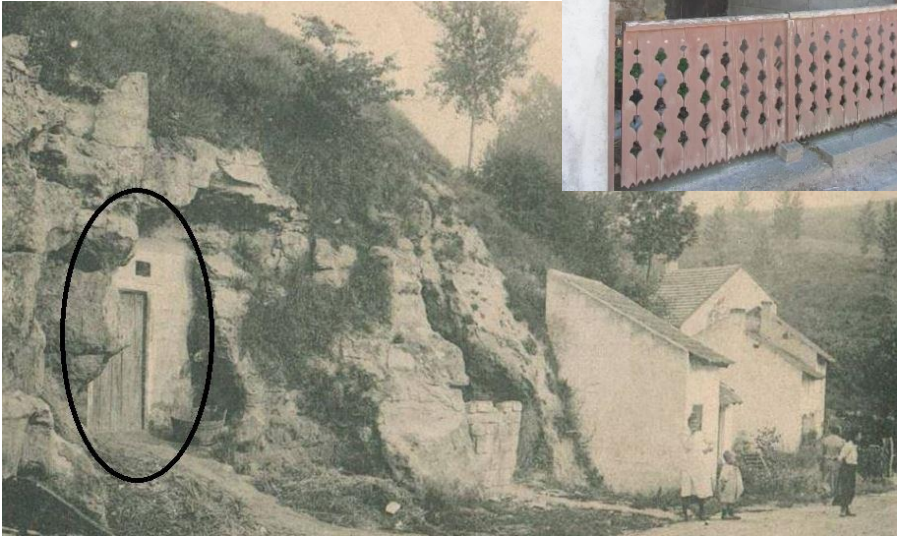
Zo ontdekte ik in Eben- Emael achter een te slopen woning aan de Rue du Garage 38 twee in de bergwand uitgehouwen ruimten.

De inkepingen in de zijwand van een van die ruimten verraden dat er op verschillende hoogten planken gelegen hebben. De ruimten liggen op slechts 1 meter van de achtergevel van de schuur. Ze liggen daardoor altijd in de schaduw en blijven dus koel. De ruimten zijn in het verleden als bewaarplaats voor lang houdbare levensmiddelen³ gebruikt. Het vloeroppervlak van de eerste ruimte meet 140 x 100 cm., de ingang van de andere is wat kleiner maar de achterliggende ruimte is nagenoeg gelijk. De hoogtes van beide ruimten meten circa 120 cm..

Ook achter de oude schuurtjes en hekjes iets verderop, ongeveer t.o. huisnummer 43 zijn, voor zover vanaf straat te beoordelen, nog niet onderzochte ruimten aanwezig.

De eigenaar van de ruimte achter het hekje heb ik inmiddels al opgespoord, maar nog niet gesproken. Is er ook hier een ruimte gecreëerd die dienst deed als opslag, of ligt er achter de deur nog een vergeten groeve waarin later misschien een ‘grotwoning’ is ingericht? Misschien heeft een van jullie hier meer informatie over, ik hoor het graag. Ik zal hier zeker nog eens wat over gaan schrijven.

Achter de woningen aan de Viséweg te Sluizen bezocht ik ook enkele ruimten. Achter nummer 406 ligt de door Pierre Olefs en Julien Dahlen in SOK- Mededelingen 22 uitgebreid beschreven groeve Leonard⁴. Het lijkt erop dat de ruimte primair gemaakt is als opslagruimte, natuurlijk zal het vrijgekomen materiaal als meststof op

een akkertje gestrooid zijn. In de ‘groeve’ liggen nog veel oude landbouwmaterialen en werktuigen opgeslagen, het lijkt wel een museum van een heemkunde vereniging. Inkrassingen in de wand vertellen o.a. dat de groeve in de Tweede Wereldoorlog nog als schuilplaats gediend heeft. De eerdere als ‘ingang afgesloten’ aangegeven entree⁵ is inmiddels gewoon open.

Entree groeve Leonard

Opschrift in Groeve Leonard

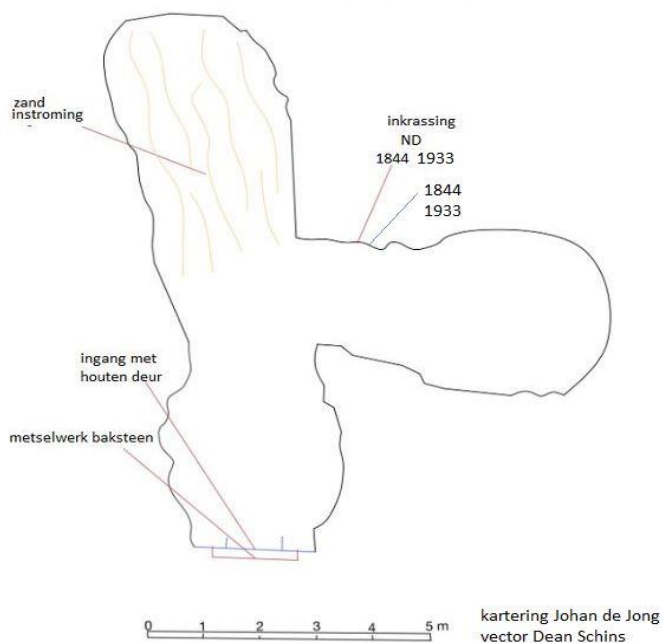
Naast deze groeve, achter huisnummer 408, ligt nog een volledig uitgekapte ruimte. Ook deze lijkt als opslagruimte te zijn uitgehouwen en is nu nog als opslagruimte in gebruik.

Na een babbel met de aanwonenden kon ik de ruimte vrij bezoeken en in kaart brengen. In de wand vond ik onder andere de initialen 'ND' en verschillende ingekraste jaartallen. In de wanden zijn meerdere vuursteenbanken aanwezig. De groeve lijkt niet meer in gebruik, er liggen nog veel, helaas lege, flessen wat hout en een oude grasmaaimachine. Zowel groeve Leonard als deze groeve zijn uitgehouwen in een droge brokkelige en weinig leemhoudende krijtlaag. Naast meerdere (4) dicht opeen geplaatste vuursteenbanken is er ook verspreid liggende vuursteen aangetroffen.⁶ We hebben hier te maken met de 'kalksteen van Nekum'.⁷

Entree groeve 'neven Leonard'

groeve neven leonard

Plattegrond groeve 'neven Leonard'

Aan de achterzijde van meerdere woningen in de straat (o.a. achter 414 en 440) liggen meerdere ingangen naar voor mij onbekende ruimten. Voor zover als te beoordelen denk ik dat ze allemaal speciaal als opslagruimte zijn gemaakt.

De openingen zitten net als die bij 'groeve Leonard' en 'neven Leonard' wat hoger in de wand. Dit kan er op duiden dat het mergelpakket ten behoeve van de bouw van de woningen deels is weggegraven.

Vanwege de aanwezige gaashekwerken tussen de groeven en de particuliere tuinen en het bestuderen van kadastrale eigendomskaarten ging ik uit van Gemeentelijk eigendom. Na daar te informeren laat Sarah Roten van de Gemeente Tongeren me weten:

'Hierbij willen wij u laten weten dat de percelen waarnaar u informeert in uw mail dd.12-02-2019 wel degelijk privé-eigendom zijn. Wij hopen u hiermee verder geholpen te hebben'.

Wanneer ik vervolgens vraag naar de namen van de eigenaren en hun privé-adressen wordt ik doorverwezen naar het Kadaster Tongeren.

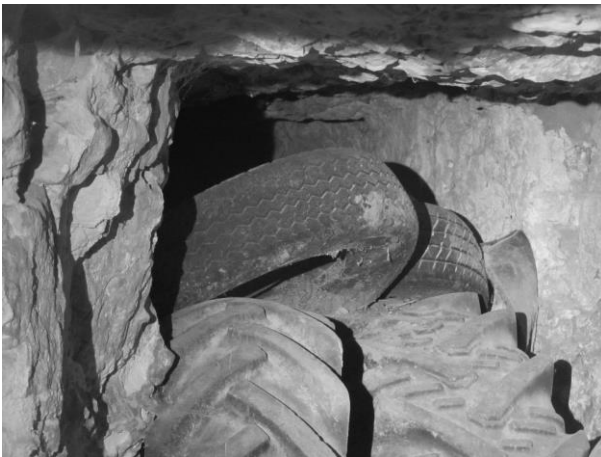
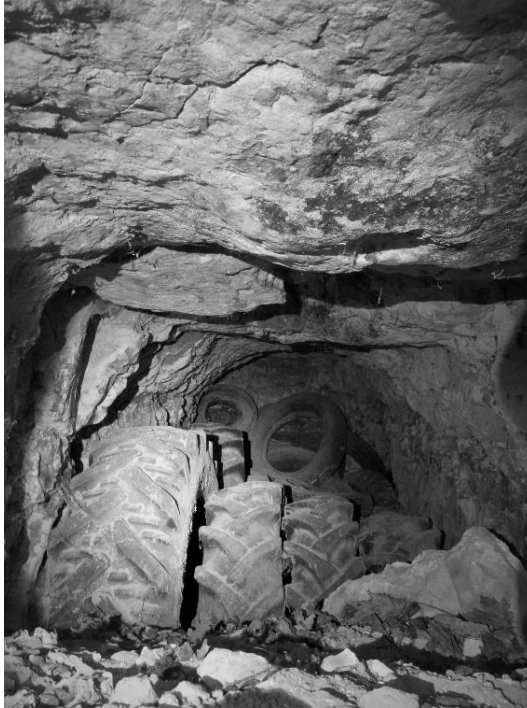
Oké, maar als ik daar naar namen en adressen vraag, word ik wederom doorverwezen, nu naar 'FOD Financiën-AAPD rechtszekerheid, registratiekantoor Tongeren 1', een afdeling die notabene in hetzelfde gebouw aan de verbindingsweg gevestigd is.... Na tweemaal mijn vraag, onderbouwd met kadastrale kaarten en dergelijke te hebben toegestuurd, heb ik nog steeds geen antwoord terug mogen ontvangen. 't Is wat als je legaal en dus met toestemming te werk wilt gaan. Helaas, de 'ruimten' achter de woningen 414 en 440 laat ik dan maar voor wat ze zijn.

Tegenover de frituur Trafic aan de Viséweg 423 te Sluizen vind ik nog 2 openingen, deels dichtgeschoven en vanaf de weg nog maar nauwelijks zichtbaar. Ze zijn tot bijna aan het plafond toe gevuld met auto- en tractorbanden. De linkerruimte lijkt geheel te zijn gekapt. Uit de rechter zijn, in ieder geval vooraan, enkele blokken gebroken. Er zijn duidelijke stootbeitelsporen aangetroffen. Hier is dus wel sprake van een echte groeve!

Plat op mijn buik kan ik, door de kromming in de gangetjes van beiden groeven, niet tot achterin kijken. De linker gang buigt na enkele meters al naar links, de rechter laat zich tot een 9-tal meters bekijken maar ook die buigt dan naar links. Ik heb niet kunnen beoordelen of ze achterin met elkaar in verbinding staan. Even googlen leert dat er ter plaatse van het huidige speelplekje een bandenhandel gevestigd was.

Hoe makkelijk is het als je dan hier je oude banden kunt dumpen en aan de toekomstige eigenaar kan overdragen. De ruimte is (voor mij althans) te nauw om doorheen te sluipen, dat laat ik aan de jongere onderzoekers hier over. De kavels voor

de ingangen staan als bouwkafeel te koop. Ik spreek de wens uit dat, nu de ingangen nog bereikbaar zijn, alle autobanden nog worden opgeruimd.

Beide ruimten aan de Viséweg gevuld met auto en tractorbanden

De laatste ruimten waarover ik wat wil schrijven liggen aan de Rue Thier du Moulin te Roclenge (Rukkelingen).

Degenen die het boek van *Eugène Devue*⁸ kennen, hebben er vast al wel over gelezen en net als mij misschien een bezoek gebracht.

De eerste ruimte bevindt zich links van de weg, net voorbij de tuin van het huis op nummer 8. Vanaf boven kun je in de ruimte naar binnen kijken. Vanuit de aanliggende privé-tuin is er nog een ingang, deze is afgesloten met een hekwerkje en deels overgroeid.

Het eerste deel van de ruimte is bezet met metselwerk, zoals we dat kennen van oude gewelven. Waarschijnlijk om de instabiele korrelige krijtlaag op haar plaats te houden. Achterin de ruimte is er geen metselwerk meer, daar zie je dan ook dat de kalkhelling flink is ingestort en de bovenliggende leemlaag inspoelt.

De ruimte is circa 4 meter breed en 10 meter lang. Naar de functie kunnen we slechts raden. Was het een opslagplaats voor levensmiddelen of misschien een schuilplaats in een periode van oorlog?

Het gewelf links van het pad, achter de privé-tuin

Ingang naar de tuin vanuit de aangetroffen ruimte

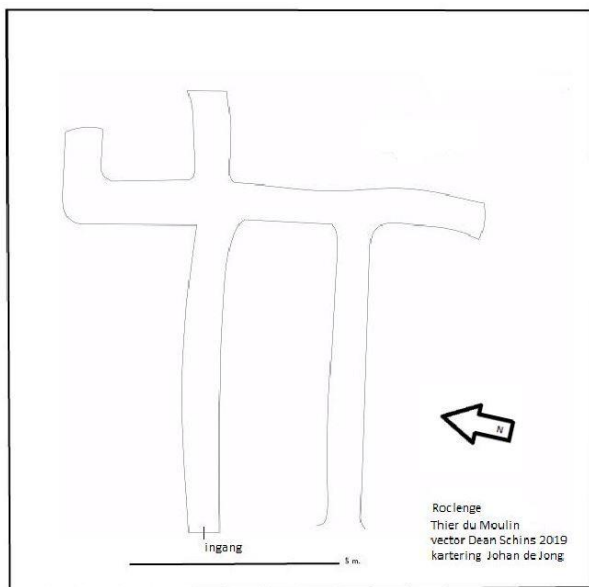
Een andere ruimte bevindt zich wat verderop langs het pad en ligt aan de oostzijde. In de steile bergwand, die zich ongeveer parallel aan en op zo'n 12 meter van het pad bevindt, is een goed herkenbare ingang aanwezig.

Er is nog een tweede ingang, die op circa 4 meter rechts van eerst-genoemde ligt. Deze is iets lager en bevindt zich bijna op maaiveldniveau. De gangen in deze 'ruimte' zijn smal, ongeveer een meter breed en de gemiddelde hoogte bedraagt zo'n 2 meter.

Ik kan me niet voorstellen dat in deze korrelige krijtlaag, met verspreid erg veel en zelfs gebroken vuursteen-resten, een serieuze ontginning van wat dan ook heeft plaatsgevonden. Maar wat dan wel? Was het zoals een bewoner me vertelde een onder-grondse schuilplaats in eerste wereldoorlog? Of hebben er, zoals in het boek "Au Pays du Tuffeau" gesuggereerd wordt, niet nader beschreven illegale praktijken plaatsgevonden?

Hoofdingang groeve

Er is geen enkele inkrassing van namen of jaartallen aangetroffen, wel resten die duiden op bezoek van andere nieuwsgierigen. Hier en der liggen resten van kaarsen en lege aanstekers. De vorm van deze ‘groeve’ is op zijn minst eigenaardig te noemen, bergloper Dean Schins noemde hem heel toepasselijk ‘de gearbox’⁹. (zie kartering)

Plattegrond van de groeve

Zo zie je maar dat het niet eenvoudig is de oorspronkelijke functie van een ruimte te achterhalen.

Het daagt mij in ieder geval uit tot het blijven opsporen en onderzoeken van ruimten die we gemakshalve maar ‘groeven’ noemen, maar dat eigenlijk niet zijn.....

Notes:

1 Nederlands en Belgisch Limburg

2 definitie van een groeve, Wikipedia

3 denk aan o.a. aardappelen, fruit, knollen en drank

4 SOK- Mededelingen 22, 1994 Pierre Olefs en Julien Dahlen

5 zie plattegrond in SOK- Mededelingen 22

6 jaarboek Likona 1995 (pdf op internet te vinden)

7 internet Wikipedia, kalksteen van Nekum

8 Eugène Devue, schrijver van het boek “Au Pays du Tuffeau”

9 beschrijving van ‘de gearbox’ in het boek “Au Pays du Tuffeau” op blz. 223

Jan Stroom, Herman en Jan Haesen, Pierre Olaerts: een overeenkomst

John Hageman

Ergens vanonder mijn grottenspullen vandaan was hij er eensklaps weer: de postzegel, waarover ik toch eens een stukje moest schrijven, ook al had het onderwerp niets (of toch) met de mergelgrotten te maken.

De grootste mijnramp in de Belgische geschiedenis: 8 augustus 1956, in het mijngebied van Bois du Cazier in Marcinelle (België).

Liefst 262 mensen kwamen om, waaronder één Nederlander: mijnningenieur Jan Stroom uit Heerlen. Als opzichter werkzaam bij de firma “Enterprises générale de Travaux Miniers et Publics”.

Terwijl de mijn beneden in brand stond en de laatste lift ternauwernood bovenkwam, passeerde zonder toestemming een lift naar beneden met daarin in regenjas en met hoed...Jan Stroom. Zijn plichtsbesef dwong hem naar beneden de mijn in om nog te proberen zijn collega's te redden. Een onmogelijke zaak; hij daalde zijn dood tegemoet.

Onderweg passeerde die laatste lift naar boven, van waaruit doodsbange mijnwerkers stomverbaasd Jan Stroom in de door hen ontvluchte brandende, rokende hel zagen afdalen.

Zijn lichaam werd, let wel, zeven maanden later in de allerdiepste galerij, op 1035 meter, geborgen.

Goed, tot zover nog steeds niets dat op een relatie met onze onderaardse kalksteengroeven wijst. Nu, die is er wel en daarvoor moeten we in de Roothergroeve zijn.

Jan Stroom heeft rondom de 50'er jaren van de vorige eeuw samen met de firma Borkowitz uit Kerkrade/Chèvremont in de Roothergroeve met een revolutionaire blokzaagmachine geëxperimenteerd. Dit op verzoek, of anders zeker met toestemming van exploitant Lemmens uit Margraten.

Een motorzaag met ketting, cirkelzagen, die op een staander middels een tandrad omhoog en omlaag kon. De kettingen waren door Habets in Munnecom gemaakt. Zo zou voortaan kostenbesparend (op de arbeidskosten dan) gewerkt kunnen worden, waardoor de winstmarge zou toenemen. Een aantrekkelijk vooruitzicht, nietwaar? En misschien zou de productie zo ook stevig opgevoerd kunnen worden. Dat de blokbrekers van de firma Lemmens een en ander niet zagen zitten lijkt me duidelijk.

Maar... het werken met de blokzaagmachine was geen succes. Nadat eerst de zaag met de hand bediend werd en daarvoor veel te zwaar bleek waardoor er schuin gezaagd werd en er veel verlies was, werd een staander uitgeteerd. Het project mislukte. Er was duidelijke weerstand van de in de groeve werkende

blokbrekers die hun broodwinning in rook dreigden te zien opgaan. En ook de samenwerking tussen Jan Stroom en de firma Borkowitz verliep stroef, voornamelijk op financiële gronden. Uiteindelijk moest de rechter eraan te pas komen die uitspraak deed in het nadeel van Jan Stroom.

(Mondelinge informatie van de zoon van de exploitant J.Lemmens: Toussaint Lemmens) (gegevens over Marcinelle o.a. uit het archief Limburgs Dagblad)

Als je nu de Roothergroeve binnengaat en je volgt de hoofdweg rechtdoor (*de Jan Vollersgang*) tot bijna aan het einde, dan kun je daar linksaf in de richting van een ijzeren poort.

In de eerste gang vóór de poort rechts en het gebied onmiddellijk áchter die poort zie je in de wanden en plafond relicten, sporen van het gebruik van de zaagmachine: cirkelvormige afdrukken op het plafond en scheve, verticale zaagsneden. Bij het nauwgezet bekijken van de betreffende wanden zijn ook summiere aantekeningen en schetsjes te vinden.

Met Peter Jennekens bezocht ik jaren geleden de werkplaats van de firma Zomers in Margraten. Hier stond de stellage van de blokzaagmachine opgesteld. Helaas hebben we toen geen foto's gemaakt (sic!).

Toch heb ik ooit wel een complete blokzaagmachine gezien. In Eben-Emael, in de Berg van Haesen, de gebroeders Haesen. Uitvinders en makers, in het diepste geheim, van een blokzaagmachine die middels een schachtontginning een alleszins redelijk gangenstelsel uitgroef.

Met deze machine werden de blokken, een noviteit, gebruiksklaar uit het werkfront gezaagd.

Omdat er alleen verticaal toegang mogelijk was, er was geen "normale" ingang, zijn Ton Breuls en uw auteur met de petromax om de nek eind 70'er jaren van de vorige eeuw die weg gegaan, een uiterst pittige afdaling van 42 m, om onze toenmalige bezigheid, het zoeken van fossielen, te kunnen uitoefenen. Ik herinner me nog dat eerste clustertje kleine coprolieten, versteende keuteltjes.

Beneden troffen we de groeve aan alsof ze net verlaten was; hier en daar had de roest toch al zijn werk gedaan.

(in SOK-Medelingen 43, blz. 3 t/m 21, is een uiterst gedetailleerd en informatief artikel van de hand van Ton Breuls en Luck Walschot over deze Berg van Haesen te vinden)

Ik vond het een vreemd ogend, rechtlijnig onderaards landschap. De littekens van de uitgezaagde blokken hadden identieke patronen op de wanden achter gelaten en het geheel maakte een koele, afstandelijke indruk. Een persoonlijk gehanteerde handzaag en beitel scheppen m.i. een warmer, doorleefder landschap; het is niet onpersoonlijk, louter geometrisch, maar bezielder. Waarom? Omdat je ziet en voelt dat het mensenwerk is; je ruikt als het ware nog het zweet van de blokbreker. Maar, waarschijnlijk slaat hier de dichter in mij te ver door....

De blokken uit de Berg van Haesen zijn nu nog terug te vinden in de muurtjes die de champignonkwekers in o.a. de Grote Berg van Zussen optrokken om hun concessies af te bakenen en de temperatuur te kunnen beïnvloeden. Onmiskenbaar, gezien het achtergelaten profiel van de kettingzaag.

Ze werden gebruikt omdat er in Zichen en Zussen na 1890 officieel nergens meer blokken gebroken werden. (Zoals beschreven door Peter Jennekens en John Hageman in "De Grote Berg, Gebleven Getuigenissen" op blz.137 t/m 151, over de laatste jaren van de eeuwenlange ontginning van bouwstenen in Zichen en Zussen)

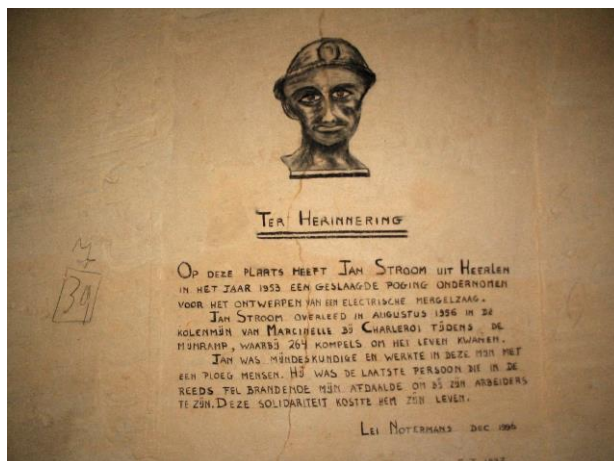
De zaagmachine van de gebroeders Haesen is door Herman Haesen (Jan was in 1955 verongelukt) en zover mij bekend, nog éénmaal opgebouwd in de 60'er jaren om een (vlucht)gang te maken van de Boschberg naar de Kleine Keel aan het Albertkanaal.

Toch is er al iemand eerder met een cirkelzaagmachine bezig geweest in onze regionale onderaardse kalksteengroeven en dat was Pierre Olaerts, inwoner van Kanne.

In de "Groeve Pierre Olaerts", nu onderdeel van groeve De Keel, is hij in 1935 ongeveer een jaar lang bezig geweest met het machinaal winnen van blokken. Dat is nu nog te zien aan de zaagprofielen in de gebleven gangen, waaruit te lezen valt dat hij trapsgewijze in de bodem blokken gewonnen heeft. Alleen de eerste meters onder het plafond zijn klassiek met zaag en beitel gedaan. In een wand staat "carrière mecanique" gekrast, al zal de beschouwer het niet helemaal eens zijn met de gebruikte spelling.

Voor de (nu) geïnteresseerde in het mechanisch winnen van mergelbouwstenen wijs ik op de lezenswaardige publicatie "Over Groeve De Keel" van de hand van Luck Walschot. Hierin als "Bijlage 1" een bijdrage van Rudi W.Dortangs, blz.118 t/m135: De "Groeve Pierre Olaerts" en het "mechanisch blokken-snijden". Uiteraard heb ik hier bovenstaande informatie aangetroffen.

Dan nu op het laatst nog even terug naar Jan Stroom.

In de Barakkenberg heeft blokbreker Lei Notermans een tekst met tekening gemaakt over Jan Stroom. Hij vermeldt dat Jan Stroom op deze plaats in 1953 een door hem ontworpen elektrische mergelzaag heeft toegepast. Of dit na het experiment in de Roothergroeve of daarvoor was, is mij niet bekend. En of Lei Notermans hier de Barakkenberg misschien

met de Roothergroeve verwart eveneens.
Wie kan mij hierover uitsluitsel geven?

/// 3921
In Uw gebeden wordt aanbevolen de ziel van zaliger

Jan Humberto Stroom

echtgenoot van Johanna Catharina van Straaten
geboren 4 oktober 1915 te Ushuala-Argentinië, kwam hij
'swoendagsmorgens 8 augustus 1956 om het leven als
een der vele slachtoffers bij de ontstellende mijnramp te
Marcinelle, in de mijn „Bois du Cazier“. Zijne Majesteit
Boudewijn, Koning der Belgen, onderscheidde hem op
11 november posthume tot Ridder in de Leopoldsorde.
Nadat 19 maart 1957 de familie het officiële bericht had
ontvangen, dat zijn lijk geborgen was, kon zij 26 maart
d.a.v. het stoffelijk omhulsel met eerbied te Heerlen
begroeten. De plechtige uitvaartdienst werd gehouden in
de kerk van de „Verschijning van de Onbevleete Maagd“
te Molenberg op 28 maart, waarna zijn lichaam op het
R.K. Kerkhof te Heerlen zijn laatste rustplaats kreeg.

Dood wat zijt ge wreed door zò toe te slaan op het
„Bittere Hart“, de mijngroep, waartoe „Bois du Cazier“
behoort, waar talloze mannen diep in de grond waren afge-
daald om er te werken voor hun vrouw en kinderen. Zelfs zij,
die hun ingesloten kameraden te hulp snelden om hen te red-
den uit de afgrond van chaos en ellende, hebt ge niet ge-
spaard. Gij hebt ons allen weer geplaatst voor het mysterie
van het lijden. Gij hebt ons op verschrikkelijke wijze bij deze
ramp het woord van Christus in herinnering geroepen: „Weest
waakzaam; ge kent dag noch uur.“ Maar toch hebt gij ons
hart niet kunnen verbitteren, want Geloof, Hoop en Liefde tot
„onze Vader, die in de Hemel zijt“ is niet verflauwd. Ons leven
wordt immers wel verwisseld maar niet uitgedoofd; na
ontbinding van dit aardse woonhuis wordt immers een eeuwige
woon bereid in de Hemel. Daar krijgt de zo vaak geuite
wens „Glück auf“ haar vervulling en gestalte.
Mijn lieve vrouw, deze schelding is hard; eenmaal zullen
wij elkaar weerzien. Laat ons één blijven in gebed: „Uw
Wil geschiede op aarde zoals in de Hemel.“ Heb dank voor
alles. Lieve Johny, Frans en Sonja, weest nu vooral moeders
troost en steun. Blijft je best doen en werkt hard voor een
goede toekomst. Bedenkt dat naasteliefde het kenmerk van
een waar christen is.

H. Barbara, bid voor allen, die in de mijnen werken.

H. Pius X, bescherm ons gezin.

MEET THE UNDERGROUND PRESS

Ton Breuls

De Coronacrisis heeft uiteraard ook een dominante plaats opgeëist in de pers. Daardoor is berichtgeving over andere zaken naar de achtergrond gedrongen. Zoals over de Limburgse ondergrond. Vandaar deze bescheiden bijdrage van Meet the Underground Press.

“Vergroeid met de Romeinse Katakomben” (*Via Maastricht van 25 maart 2020*): **Pierre KEUNEN** (76) was in zijn jonge jaren al gids in de Romeinse Katakomben, waarvan de naam fout, maar consequent, met twee k's wordt geschreven. Hij heeft jarenlang ontelbare bezoekers van heinde en verre rondgeleid. *“Ik zat nog op school en zocht zoals alle jongens in Valkenburg in die tijd naar een baantje.”* Hij heeft ook privé iets met die onderaardse wereld: hij is er in december 1971 zelfs getrouwd met zijn vrouw Marga.

“Fabrieken van de Luftwaffe in de grotten” (*De Limburger van 6 april 2020*): diverse Zuid-Limburgse grotten moesten tijdens de Tweede Wereldoorlog op bevel van de Führer klaargemaakt worden om de Duitse oorlogsindustrie verder te helpen. In zijn boek *“Bombensicher, de Zuid-Limburgse mergelgroeven in het Duitse oorlogsplan 1943-44”* beschrijft **Jacquo SILVERTANT** de ware plannen van de bezetter.

“Ingewikkelde puzzel met heel veel stukjes” (*dL van 18 april 2020*): de meeste grotten zijn bekend. Maar toch duikt er af en toe een onbekend gangenstelsel op in Valkenburg. Daarom gaat de gemeente zijn grotten in kaart brengen. De ligging, de situering van de ingangen, maar ook de eigendomsverhoudingen en het gebruik van het ondergrondse doolhof. Daar is ruim anderhalf jaar voor uitgetrokken. Want één ding staat vast: het wordt een ingewikkelde puzzel met heel veel stukjes.

“Podcast jongeren over grotten tijdens oorlog” (*dL van 28 april 2020*): vijf jongeren van Theaterschool Kumulus uit Maastricht hebben een podcast gemaakt over de Maastrichtse grotten in de Tweede Wereldoorlog. Dimphy Claessens (19), Caro Bisscheroux (17), Sara Maessen (15), Fleur Bloemers (13) en Ghislaine Savelberg (13) maakten *Terwijl we binnen blijven* onder leiding van theatermaker Celine Daemen. De podcast staat vanaf 4 mei, 21.00 uur, op **kumulus.nl/podcast**.

Met dank aan de trouwe correspondenten Jan Paul van der Pas, Herman de Swart en Peggy Versteegh. Voor knipsels, kopieën en uittreksels kunt u altijd terecht op het bekende adres: Ton Breuls, Bovenstraat 28, B 3770 Kanne-Riemst. Telefoon/fax 012-454059. E-mail: tbreuls@telenet.be.

Foto: Frans Willems

Roosburg

OPROEP

HISTORISCHE RUBRIEK

Gezocht: amateurhistorici en heemkundeverenigingen

De redactie van de VIA wil in deze krant onder de noemer 'Van nul tot nu' op wekelijkse basis verhalen gaan publiceren waarin de lezer wordt meegenomen naar het verleden van stad, dorp en streek, aangekleed met bijpassend beeldmateriaal.

We zijn op zoek naar heemkundeverenigingen, amateurhistorici en andere enthousiastelingen die op

regelmatige basis een bijdrage willen leveren in de vorm van een artikel over tradities, gebouwen, oude gebruiken, markante dorpsfiguren of bijzondere gebeurtenissen uit vroeger tijden met aansprekende foto's. Iets voor u?

Aanmeldingen en vragen voor nadere informatie zien we graag tegemoet via e-mail: noord-midden@delimburger.nl

Ingestuurd door Kevin Amend

Volgende SOK-avond: Vrijdag ????? 2020 Aanvang **19.30 uur!**

De SOK-Info redactie heeft het recht om een aangeboden artikel te weigeren. De geplaatste artikelen vertegenwoordigen niet automatisch de standpunten van de SOK-Info redactie of die van het SOK-bestuur.

Groeven in beheer bij de stichting Ir. D.C. van Schaik:

Bovengenoemde organisatie heeft een aantal groeven in beheer of een collectieve vergunning voor een groeve. Voor het bezoeken van deze groeven moet U contact opnemen met de beheerder.

Bij inbraak in één van deze groeven:

Bij constatering van inbraak en of vernielingen aan een van de groeven dit direct melden. liefst dezelfde dag nog.

Melden van vernielingen bij onderstaande personen. Als de eerste niet bereikbaar is, dan de volgende op de lijst.

1e Groevebeheerder van die groeve. Voor namen en telefoonnummers, zie hieronder.

2^e Stefan Jerzykowski, Technische Dienst: 06 51659384 (geen spoed: graag whatsapp/sms)

3^e Ieder bestuurslid van de Van Schaikstichting. Voor namen en telefoonnummers, zie pagina. 2

De Van Schaikstichting stelt zich ten doel de afsluiting van de groeve binnen 24 uur te herstellen.

Voor meer informatie: www.vanschaikstichting.nl

Groeve:	Beheerder:	Telefoon:
Apostelgroeve	Ton Breuls	00-3212 45 40 59
Fallenberggroeve (niet toegankelijk)	Rob Swaans	043-3470868
Gewandgroeve	Marc Dresens	06-55727887
Heiberggroeve		
Groeve de Keel / De Kleine Keel	Luc Walschot / René Peels	00-3212441350
Groeve Eys (niet toegankelijk)	Wim Kneepkens	043-3471188
Keldertjes Slavante	Wil Ramaekers/Jean Marie Schrijnemaekers	043-364 52 39
Roothergroeve	John Hageman	043-364 54 19
Scharnderberg (niet toegankelijk)	John en Rob Knubben	043-361 12 27
Scheuldergroeve (niet toegankelijk)	Jan-Paul van der Pas	045-40 41 600
Theunisgroeve	Ed en Thuur Thijssens	06-44633650
Vuursteenmijn Rijckholt	Martha en Jan van de Ven	043-3432084

De Sint-Pietersberg

De Sint-Pietersberg wordt beheerd door de Vereniging Natuurmonumenten. De SOK heeft een collectieve onderzoeksvergunning voor de Zonneberg, het Noordelijk Gangenstelsel en het gebied onder het Fort.

Onderzoeksaanvragen moeten ingediend worden bij het secretariaat van de SOK.

Toezichthouder van de beide groeven is Harm Hovens, telefoon: 06-558 25 192.

Bij onraad of calamiteiten kunt u ook de boswachter, Tim Koumans, contacteren, telefoon: 06-832 15 415.

Deze uitgave werd mede mogelijk gemaakt door een financiële bijdrage van de

Provincie Limburg

De SOK-Info

is een uitgave van de

Studiegroep Onderaardse Kalksteengroeven,
Natuurhistorisch Genootschap Limburg.

